

**Meer dan Eenmalige Interacties: de Rol van Herhaalde Interacties, Groepsnormen en
Boosheid in Online Groepsdiscussies**

Dolores Vos

Studentnummer: s5474086

Afdeling Psychologie, Rijksuniversiteit Groningen

PSB3A-BT15: Bachelor These

Supervisor: prof. dr. Namkje Koudenburg

Tweede beoordelaar: Veerle Snijders

In samenwerking met: Renske Boschma, Devra van Gelder, Quinten Paays, Emma van der

Schors en Merijn Schuurs.

27 januari 2026

Een scriptie is een proeve van bekwaamheid voor studenten. De goedkeuring van de scriptie is het bewijs dat de student over voldoende onderzoeks- en rapportagevaardigheden beschikt om af te studeren, maar biedt geen garantie voor de kwaliteit van het onderzoek en de resultaten van het onderzoek als zodanig, en de scriptie is daarom niet per se geschikt als academische bron om naar te verwijzen. Als u meer wilt weten over het in deze scriptie besproken onderzoek en de daarop gebaseerde publicaties waarnaar u zou kunnen verwijzen, neem dan contact op met de genoemde begeleider.

Verklaring AI-gebruik

AI gebruikt voor achtergrond/zelfstudie

Ik verklaar dat ik NotebookLM <https://notebooklm.google/> heb gebruikt om materiaal te genereren voor achtergrondonderzoek en zelfstudie bij het opstellen van deze opdracht.

Beyond One-Time Interactions: The Role of Repeated Interactions, Group Norms, and Anger in Online Group Discussions

Abstract

Online media seem to provoke hostility and unrestrained expressions. However, previous research shows that these negative effects are not so much caused by the medium itself, but by the expectation that people will not speak to each other again. In addition, it appears that in anonymous online group contexts, group identity increases, leading to normative behavior. Nevertheless, negative emotions such as anger often accompany online discussions – especially on controversial topics – which can promote hostility and lead to confirmation bias. The current study investigated the effects of repeated online group interactions on conversation experience and attitude change toward the group norm, and whether anger has a moderating effect on this. This was investigated using a repeated measures design, in which 140 participants took part twice in an online group conversation about a controversial topic. Participants engaged in conversation with the same or different conversation partners. The two measurement moments were later combined into a single dataset (N = 246). The results showed that group norms are an important factor in predicting attitude change in online group conversations. In addition, anger was found to have positive effects on the conversational flow, a part of the conversational experience. These findings underscore that there are two distinct processes within an online group conversation: on the one hand, the group norm that brings about attitude change, and on the other hand, anger about the topic that improves the flow of conversation. The theoretical and practical implications will be discussed.

Keywords: online media, anticipated future interaction, SIDE-model, conversation experience, conversational flow, attitude change, anger

Samenvatting

Online media lijken vijandigheid en ongeremde uitingen uit te lokken. Eerder onderzoek laat echter zien deze negatieve effecten niet zozeer worden veroorzaakt door het medium zelf, maar door de verwachting elkaar niet opnieuw te spreken. Daarnaast blijkt dat in anonieme online groepscontexten de groepsidentiteit toeneemt, wat leidt tot normatief gedrag. Toch gaan er vaak negatieve emoties zoals boosheid, gepaard bij online discussies – met name over controversiële onderwerpen – die vijandigheid kunnen bevorderen en kunnen leiden tot een bevestigingsbias. In het huidige onderzoek is onderzocht wat de effecten zijn van herhaalde online groepsinteracties op gesprekservaring en attitudeverandering richting de groepsnorm en of boosheid hier een modererende werking op heeft. Dit is onderzocht met een repeated measures design, waarbij 140 deelnemers tweemaal deelnamen aan een online groeps gesprek over een controversieel onderwerp. Hierbij gingen deelnemers in gesprek met dezelfde of wisselende gesprekspartners. De twee meetmomenten zijn later samengevoegd tot één dataset ($N = 246$). De resultaten lieten zien dat groepsnorm een belangrijke factor is in het voorspellen van attitudeverandering in online groeps gesprekken. Daarnaast bleek boosheid een positief effect uit te oefenen op de gespreksflow, een onderdeel van de gesprekservaring. Deze bevindingen ondersteunen dat er twee onderscheiden processen zijn binnen een online groeps gesprek: enerzijds de groepsnorm die de attitudeverandering teweegbrengt, anderzijds de boosheid over het onderwerp die de gespreksflow verbetert. De theoretische en praktische implicaties worden later besproken.

Trefwoorden: online media, verwachte toekomstige interactie, SIDE-model, gesprekservaring, gespreksflow, attitudeverandering, boosheid

Meer dan Eenmalige Interacties: de Rol van Herhaalde Interacties, Groepsnormen en Boosheid in Online Groepsdiscussies

Een groot deel van menselijk contact wordt online verricht. De opkomst van dit online menselijk contact maakt daarmee een nieuwe wereld vrij waarin politieke problemen en controversiële onderwerpen ter discussie gesteld kunnen worden. Deze online communicatie kan contact vergemakkelijken, omdat het snel en toegankelijk is (Hiltz & Turoff, 1978; Williams, 1977). Ook geeft het de mogelijkheid om met onbekenden in contact te komen (Wojcieszak & Mutz, 2009) en verborgen te blijven achter anonimiteit (Suler, 2004).

Er zijn hiermee een aantal verschillen met offline communicatie, met de gevolgen van dien. Zo spraken oudere theorieën over het ontbreken van non-verbale signalen in tekstgebaseerde communicatie, wat ertoe zou leiden dat gebruikers gedepersonaliseerd en interpersoonlijk vijandig werden, wat zou resulteren in ongeremde uitingen zoals *flaming* (beledigingen, vloeken en vijandige taal; Sproull & Kiesler, 1986). Recentere onderzoeken nuanceren deze visie, zo kan online communicatie ook leiden tot het overnemen van sociale normen (Postmes et al., 1998; Walther, 1992) en hoeft niet elke situatie gedoemd te zijn te mislukken (Walther, 1996). Eerder onderzoek van Walther uit 1994, suggereerde dat het niet het medium is dat conflicten en vijandig gedrag veroorzaakt, maar het vooruitzicht van het wel of niet wederzien van elkaar (*verwachte toekomstige interactie*; VTI). Binnen online interacties is vaak de verwachting dat men elkaar niet weer zal spreken. Wanneer men de verwachting heeft elkaar wel opnieuw te spreken of zien, zou dit ervoor zorgen dat men minder vijandig gedrag vertoont dan wanneer dit niet het geval is (Walther, 1994). Naast de effecten van het online medium en het wel of niet wederzien van elkaar, is het ook belangrijk rekening te houden met de gevolgen van het gespreksonderwerp. Zo kan het bespreken van controversiële onderwerpen ook de nodige negatieve gevoelens opwekken (Wollebaek et al., 2019).

Tegen deze achtergrond richt het huidige onderzoek zich dan ook op de rol van herhaalde interactie (HI) binnen de online communicatie over een controversieel onderwerp. Hierbij zal, in lijn met de eerder gevonden vijandigheid binnen online gesprekken (Sroull & Kiesler, 1986; Walther, 1994) ook de gesprekservaring worden meegenomen, afhankelijk van HI. Daarnaast zal er gekeken worden naar de invloed van groepsnormen op individuele houdingen, afhankelijk van HI (Postmes et al., 1998; Walther, 1992). Tevens zal onderzocht worden of de emoties die gepaard kunnen gaan met het bespreken van dit type onderwerp een modererende werking hebben op deze relaties (Wollebaek et al., 2019).

Gesprekservaring

In oudere onderzoeken werd gedacht dat online communicatie vrijwel altijd negatieve gevolgen had. Online zou er sprake zijn van ongeremdheid (*online desinhibitie*; Suler, 2004). Dit concept komt voort uit het idee dat wanneer mensen online een gesprek hebben, het aantal sociale signalen vermindert. Hierbij is er sprake van *a-synchroniteit*. Normaal gesproken ontvangen gesprekspartners directe non-verbale feedback van elkaar, zoals knikjes en oogcontact, wat ervoor zorgt dat gesprekken binnen de perken blijven van sociale normen (Suler, 2004). Wanneer dit ontbreekt, wordt er direct richting het uitgangspunt gewerkt, wat voor ontremde, negatieve uitspraken kan zorgen (*toxische desinhibitie*; Suler, 2004). Daarnaast zorgt online contact voor een gevoel van anonimiteit en verminderd zelfbewustzijn (Kiesler et al., 1984; Wu et al., 2017). In het onderzoek van Suler (2004) werd deze ongeremdheid gezien als het falen van de zelfregulatie. In recentere onderzoek wordt ervan uitgegaan dat het de sociale regulatie is dat faalt (Roos et al., 2020).

Sociale regulatie wordt gedefinieerd als het proces waarbij interactiepartners diplomatieke vaardigheden gebruiken om eenheid en harmonie te behouden bij meningsverschil (Roos et al., 2020). Hierbij spelen *synchroniteit* en *ambigüiteit* een belangrijke rol. Synchroniteit verwijst naar het direct reageren op elkaar (Suler, 2004), terwijl

ambigüiteit inhoudt dat gesprekspartners hun mening indirect formuleren om het gesprek te de-escaleren (Brown & Levinson, 1987; Sussman & Sproull, 1999). In online gesprekken ontbreken deze aspecten, waardoor uitspraken explicieter en op het verkeerde moment uitgesproken worden, waardoor misattributies ontstaan. Dit wordt ervaren door gespreksdeelnemers als de eerder benoemde toxische desinhibitie van anderen en geeft een gevoel van genegeerd worden, wat de gesprekservaring verminderd (Roos et al., 2020).

Toch hoeft dit niet te liggen aan het medium. Walther en Burgoon (1992) en Walther (1994) stelden dat negatieve effecten vaak eerder liggen aan de eerdergenoemde verwachting van toekomstige interactie, oftewel VTI. Wanneer online gesprekspartners verwachtten elkaar opnieuw te spreken, ontwikkelden ze positievere interpersoonlijke indrukken, ondanks het online medium (Walther, 1994; Walther & Burgoon, 1992). In het huidige onderzoek wordt hierop voorgebouwd door niet alleen te kijken naar de verwachting van toekomstige interactie, maar daadwerkelijke interacties met dezelfde of wisselende gesprekspartners. Vanuit dit perspectief kan gesteld worden dat het niet uitsluitend gaat om verwachting van toekomstige interactie, maar om het hebben van een langere relationele context. In lijn hiermee kan gesteld worden dat de gesprekservaring verbetert, wanneer er sprake is van herhaalde interacties (HI) met constante gesprekspartners, doordat dit kan leiden tot een verminderde ervaring van toxische desinhibitie en een verminderd gevoel van genegeerd worden (Roos et al., 2020).

Attitudeverandering

Zoals al eerder benoemd, hoeft de sociale regulatie niet altijd te falen, maar kan deze juist versterkt worden door online gesprekken. Het *Social Identity Model of Deindividuation Effects* (SIDE) verklaart dit door de stellen dat anonimiteit in online media leidt tot een verminderde persoonlijke identiteit en een grotere focus op sociale identiteit (*depersonalisatie*; Postmes et al., 1998). Hierdoor worden groepsnormen belangrijker, wat er

onder de juiste omstandigheden voor kan zorgen dat mensen zich gehecht voelen aan de groep en gedrags- en attitudeveranderingen richting de groepsnorm plaatsvinden (Spears & Postmes, 2015).

Vanuit dit perspectief, rijst de vraag of herhaalde interactie de groepsidentiteit kan versterken. Immers, verbetert VTI de online communicatie, wat de basis kan vormen voor een sterker gevoel van verbondenheid aan de groep, waardoor volgens het SIDE model sociale beïnvloeding richting de groepsnorm kan optreden (Postmes et al., 1998; Spears & Postmes, 2015). Deze processen vinden echter vaak plaats binnen een emotioneel geladen context, met name wanneer controversiële onderwerpen worden besproken.

Boosheid

Met het bespreken van controversiële onderwerpen gaan vaak negatieve emoties gepaard, waaronder boosheid (Wollebaek et al., 2019). In tegenstelling tot angst, dat individuen motiveert om informatie te zoeken om onzekerheid te reduceren, hangt boosheid samen met risicovoller gedrag en een grotere neiging tot het zoeken van bevestigende informatie (*bevestigingsbias*; Wollebaek et al., 2019). Hiermee kan boosheid een vijandige omgeving creëren, dat wantrouwen opwekt (Wollebaek et al., 2019). Een verwachting is dat dit daarom de gesprekservaring kan verminderen van alle gespreksdeelnemers en dat dit attitudeverandering die niet aansluit bij eigen opvattingen kan belemmeren.

In tegenstelling tot de ideeën van Suler (2004), die stellen dat zelfregulatie faalt in online interacties, lijken eerder synchroniteit en ambiguïteit te ontbreken, wat leidt tot een verminderde gesprekservaring (Roos et al., 2020). Eerder onderzoek suggereert dat verwachte toekomstige interactie kan bijdragen aan positievere interacties, door betere persoonlijke indrukken en meer gereguleerde communicatie (Walther, 1994). Deze visie valt ook toe te passen op daadwerkelijke herhaalde interactie, waarbij gesprekspartners die elkaar vaker spreken, mogelijk positievere gesprekservaringen hebben. Vanuit het SIDE-model (Postmes

et al., 1998), is geredeneerd dat herhaalde interacties met dezelfde gesprekspartners bijdragen aan een sterkere groepsidentiteit en daarmee meer attitudeverandering richting de groepsnorm. Deze processen spelen zich echter af binnen een emotioneel geladen context, namelijk de boosheid die vaak gepaard gaat met controversiële onderwerpen. Deze kan leiden tot vijandigheid en een bevestigingsbias (Wollebaek et al., 2019), die de gesprekservaring zouden kunnen verminderen en attitudeverandering zouden kunnen tegengaan.

In lijn hiermee zal daarom de volgende hoofdvraag beantwoord worden: “Hoe beïnvloeden online groepsgesprekken over controversiële onderwerpen de ontwikkeling van gesprekservaringen en individuele meningen over tijd, en welke rol speelt boosheid over het controversiële onderwerp hierin?”. Om deze hoofdvraag te onderzoeken zal onderscheid gemaakt worden tussen twee condities waarin deelnemers twee keer online in kleine groepen in gesprek zullen gaan over een controversieel onderwerp: met herhaalde interactie met dezelfde gesprekspartners (HI) en zonder herhaalde interactie met dezelfde gesprekspartners (géén HI). Deze keuze is gemaakt om zo de beperkte power die met alleen VTI bereikt kon worden, te vergroten. Bij dit onderzoek horen de volgende hypothesen:

Hypothese 1. Wanneer men twee keer in gesprek zal gaan met dezelfde mensen, zal hij/zij een betere gesprekservaring hebben en meer attitudeverandering richting de groepsnorm ervaren, dan wanneer men twee keer in gesprek zal gaan met verschillende mensen.

Hypothese 2. Wanneer men meer boosheid ervaart over het controversiële onderwerp, zal hij/zij geen verbetering in de gesprekservaring voelen en geen attitudeverandering richting de groepsnorm ervaren, onafhankelijk van het wel of niet twee keer in gesprek gaan met dezelfde mensen.

Methode

Design

Binnen ons onderzoeksproject werden verschillende onafhankelijke en afhankelijke variabelen onderzocht die gezamenlijk inzicht gaven in de invloed van herhaalde interactie binnen anonieme online groeps gesprekken. De belangrijkste onafhankelijke variabele binnen ons experimentele design was het hebben van constante of wisselende gesprekspartners. Daarnaast werd boosheid over de stelling als moderator meegenomen. De gemeten afhankelijke variabelen omvatten attitudeverandering en gesprekservaring zoals gespreksflow en het gevoel gehoord te worden.

Participanten

Een totaal van 140 deelnemers heeft deelgenomen aan ons onderzoek. 76 deelnemers zaten in de conditie zonder herhaalde interactie met dezelfde groep en 64 deelnemers in de conditie met herhaalde interactie met dezelfde groep. Van alle deelnemers was 28% ($n = 39$) man en 72% vrouw ($n = 101$). Het grootste deel van onze steekproef ($n = 86$) zat in de leeftijdscategorie 20 tot 29 jaar. Om deel te mogen nemen aan ons onderzoek moesten deelnemers achttien jaar of ouder zijn. Door uitval tussen het eerste en het tweede gesprek ($n = 34$) veranderde de samenstelling van de steekproef licht. In de conditie waar deelnemers eenmalig in gesprek gingen met dezelfde groep was de uitval hoger dan in de andere conditie, vanwege een technisch probleem met het opslaan van de data bij één van de sessies in deze conditie. Verder waren alle deelnemers Nederlandstalig, omdat het onderzoek in het Nederlands werd uitgevoerd. Daarnaast maakten deelnemers deel uit van onze directe sociale kring. Een vooraf uitgevoerde power analyse met G*Power liet zien dat 128 deelnemers nodig waren voor het detecteren van een medium effect size ($f = .25$) met een power van .8%. Dit is gebaseerd op een eenweg-variantieanalyse.

Procedure

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van Qualtrics en Smartriqs en is vooraf

goedgekeurd door de ethische commissie faculteit GMW, met de ethische code PSY-2526-S-0072. Bij het werven van de deelnemers vertelden we dat het onderzoek zich richtte op de mening van mensen over actuele maatschappelijke kwesties en op de wijze waarop mensen online over deze onderwerpen communiceren. Verder vertelden we dat het onderzoek bestond uit vragenlijsten en twee online gesprekken. Deelnemers konden zich inschrijven via een digitale datumprikker en ontvingen uiterlijk anderhalve week later per mail een bevestiging van hun deelname en het toegewezen tijdslot. Het onderzoek bestond uit twee sessies van circa 30 minuten met een week ertussen. Bij aanvang van het onderzoek moesten de deelnemers eerst de onderzoeksinformatie doornemen en goedkeuring geven voor deelname aan het onderzoek en het gebruik van hun gegevens. In deze onderzoeksinformatie werden de deelnemers geïnformeerd dat deelname volledig vrijwillig was, dat zij op ieder moment zonder consequenties konden stoppen en dat hun data vertrouwelijk behandeld en gepseudonimiseerd zou worden.

Een uur voor de eerste sessie ontvingen deelnemers een persoonlijke Qualtrics-link. Vervolgens vulden zij vragen in over achtergrondkenmerken en hun houding ten opzichte van de onderzoeksstelling, waarna zij schriftelijke instructies ontvingen over de gespreksprocedure. Afhankelijk van de conditie werd vermeld dat zij één of twee keer met dezelfde groep in gesprek gingen. Hierop volgde direct een controlevraag of de instructies correct waren begrepen. Bij een fout antwoord verscheen een rood balkje met de melding dat de instructies opnieuw moesten worden gelezen. Vervolgens werden deelnemers automatisch doorgestuurd naar de Smartriqs-omgeving, waar zij in groepen van drie à vijf personen een online discussie voerden van 15 minuten. Als de deelnemers waren uitgesproken, kregen zij vanaf 13 minuten de optie om de groepsdiscussie te verlaten. In elk gesprek werd een specifieke, actuele stelling besproken waarover veel mensen een mening konden hebben. De stellingen waren zo geformuleerd dat ze voor iedereen begrijpelijk waren. In het eerste

gesprek werd stelling 1 behandeld: “De loonkloof tussen mannen en vrouwen is een gevolg van persoonlijke keuzes, niet van discriminatie.” In het tweede gesprek werd stelling 2 besproken: “Er wordt tegenwoordig te veel nadruk gelegd op diversiteit in plaats van kwaliteit op de arbeidsmarkt.” De stelling verscheen bovenaan het scherm met de neutrale instructie “Bespreek de stelling.” Daarnaast kregen deelnemers willekeurig een kleur toegewezen (rood, blauw, geel of groen) om de anonimiteit te waarborgen en na afloop van het gesprek over iedere deelnemer apart een vraag te kunnen stellen. Na afloop vulden zij een vragenlijst in over hun gesprekservaring en attitude ten opzichte van de stelling.

Een week later vond de tweede sessie plaats, waarin volgens dezelfde procedure een discussie over stelling 2 werd gevoerd. Na afloop vulden de deelnemers een afsluitende vragenlijst in. Tot slot ontvingen zij een digitale debriefing met een toelichting van het onderzoeksdoel en contactinformatie voor eventuele vragen. Vanwege de persoonlijke relatie tussen enkele onderzoekers en deelnemers hebben wij extra aandacht besteed aan het voorkomen van mogelijke belangenverstrengeling en gegevensbescherming. Zo hadden enkel de begeleidende onderzoekers (Weissenbacher & Koudenburg), die geen persoonlijke relatie met respondenten hadden, toegang tot de ongeanonimiseerde data en gespreksdata.

Materialen

Hieronder worden de schalen beschreven die gebruikt zijn bij het meten van de constructen in ons onderzoek. Alle schalen zijn gemeten op een 7-puntsschaal (1 = *helemaal mee oneens*, 7 = *helemaal mee eens*), tenzij anders is aangeven.

Gesprekservaring

Hoe de deelnemers het gesprek hebben ervaren is gemeten door middel van twee schalen. Als eerst de *Feeling Heard*-schaal, oftewel de *gehoord voelen*-schaal (Roos et al., 2023), bestaande uit acht verschillende items. Een voorbeeld van een item is: “De anderen luisterden naar wat ik vertelde.”. De totaalscore per deelnemer is berekend door het

gemiddelde te nemen. Hierbij is rekening gehouden met twee items die omgekeerd gescoord moesten worden. De interne consistentie van de schaal is *Cronbach's alpha* = .83.

De tweede schaal die is gebruikt is de *Conversational Flow*-schaal, oftewel de *gespreksflow*-schaal (Koudenburg & Kashima, 2022). Deze schaal, bestaande uit drie items, is een schaal tussen twee uitersten in: 1 = *vijandig*, tot 7 = *harmonieus*; 1 = *ongemakkelijk*, tot 7 = *soepel*; en 1 = *verdeeld*, tot 7 = *eensgezind*. De totaalscore is berekend door het gemiddelde te nemen. De interne consistentie van de schaal is *Cronbach's alpha* = .72.

Attitudemeting

De attitude is gemeten aan de hand van twee stellingen: “De loonkloof tussen mannen en vrouwen is een gevolg van persoonlijke keuzes, niet van discriminatie.”; en “Er wordt tegenwoordig te veel nadruk gelegd op diversiteit in plaats van kwaliteit op de werkvloer.”. Deelnemers gaven hun mening op een 5-puntsschaal (1 = *helemaal oneens*, 5 = *helemaal eens*). De attitude ten aanzien van deze stellingen werd zowel vóór als na het gesprek gemeten, waardoor eventuele veranderingen in attitude konden worden vastgesteld.

Boosheid over de Stelling

De schaal die gebruikt is om boosheid over de stelling te meten, is gebaseerd op de *State Anger*-Schaal van Umbra en Fasbender (2025). Omdat boosheid werd gemeten ten opzichte van een stelling, zijn er twee termen geschrapd en is de term walging toegevoegd, omdat deze vaak naar voren komt bij stellingen die morele overtuigingen opwekken (Koudenburg & Kashima, 2022). Hiermee kwamen we uit op de volgende items: boosheid, walging en frustratie. De deelnemers konden op een schaal aangeven in hoeverre de stelling: 1 = *heel weinig*, tot 7 = *heel veel* van de volgende emoties opriep. Om de totaalscore van een deelnemer te berekenen werd het gemiddelde genomen van de drie scores. De interne consistentie van de schaal is *Cronbach's alpha* = .89.

Demografische Kenmerken

Voor sociaaldemografische kenmerken werden twee items opgenomen in de vragenlijst. Het eerste item betrof leeftijd, waarbij deelnemers een van de vooraf gedefinieerde leeftijdscategorieën selecteerden ((1) < 20, (2) 20-29, (3) 30-39, (4) 40-49, (5) 50-59, (6) 60-69 en (7) 70 >). Het tweede item betrof gender, met de antwoordopties: (1) *Man*, (2) *Vrouw*, (3) *Anders* of (4) *Zeg ik liever niet*.

Resultaten

Analyseplan

Toetsende statistieken

Om de hypothesen te onderzoeken zijn zes lineaire regressieanalyses gebruikt, met een significantieniveau van $\alpha = .05$. Eerst is onderzocht of herhaalde interactie (HI; vaste versus wisselende gesprekspartners) een effect heeft op de gesprekservaring, gemeten met gespreksflow en gehoord voelen. Vervolgens is getoetst of boosheid over de stelling een modererend effect heeft op de relatie tussen HI en gesprekservaring, door twee regressies met predictoren HI, boosheid en de interactieterm op gespreksflow en gehoord voelen. Hierin is de variabele boosheid over de stelling eerst gecentreerd. Daarnaast is als covariaat een dummyvariabele voor meetmoment opgenomen, aangezien de data van beide tijdsmomenten is samengevoegd tot één dataset, zodat de hoeveelheid participanten verdubbeld kon worden en de power hierdoor vergroot kon worden. Dit was mogelijk omdat niet gekeken is naar VTI, maar naar daadwerkelijke herhaalde interactie (HI).

Als laatste wordt getoetst of HI een effect heeft op attitudeverandering richting de norm, en of boosheid hierbij een modererende werking heeft. Daarbij is per groep een groepsnorm berekend op basis van de gemiddelde attitude vóór het gesprek, die werd gebruikt om attitude ná het gesprek per deelnemer te voorspellen. In deze twee analyses zijn respectievelijk HI en boosheid opgenomen als predictor, met attitude vóór het gesprek als covariaat. Er is gekozen om deze analyse te gebruiken in plaats van een drie-wegsinteractie,

omdat deze te complex is om in het kader van de bachelorthese uit te voeren. Daarnaast vereist een drie-wegsinteractie meer power en is het lastiger om aan de assumpties te voldoen, wat niet mogelijk is binnen deze bachelorthese. Door middel van de gekozen analyse kan worden onderzocht of attitudeverschuiving richting de norm verschilt per conditie en of deze afhankelijk is van het niveau van boosheid. Een tekortkoming van deze keuze is dat er niet getoetst wordt of boosheid het effect van HI op attitudeverandering beïnvloedt, waardoor de hypothese niet volledig getoetst kan worden.

Descriptieve statistieken

De beschrijvende statistieken worden gerapporteerd in Tabel 1.

Tabel 1.

Beschrijvende statistieken gespreksflow (gesprekservaring), gehoord voelen (gesprekservaring), boosheid over de stelling, attitude vóór het gesprek en attitude ná het gesprek, opgesplitst per conditie

Géén HI					
	Gespreksflow	Gehoord voelen	Boosheid over de stelling	Attitude vóór het gesprek	Attitude ná het gesprek
Mean	5.445	5.725	2.999	2.60	2.51
Std. Deviation	1.063	.810	1.615	1.063	1.182
Wél HI					
Mean	5.455	5.763	2.842	2.53	2.53
Std. Deviation	1.095	.813	1.330	.993	1.203

De correlaties worden gerapporteerd in Tabel 2.

Tabel 2.

Correlatiematrix gespreksflow (gesprekservaring), gehoord voelen (gesprekservaring), boosheid over de stelling, attitude vóór het gesprek en attitude ná het gesprek

	Gespreksflow	Gehoord voelen	Boosheid over de stelling	Attitude vóór het gesprek	Attitude ná het gesprek
Gespreksflow					
Gehoord voelen	.632*				
Boosheid over de stelling	.078	.002			
Attitude vóór het gesprek	-.015	-.028	-.402*		
Attitude ná het gesprek	-.060	-.070	-.233*	.451*	

Regressieanalyses

Assumpties Regressie

Voor het uitvoeren van regressieanalyses gelden verschillende assumpties, waaronder normaliteit van de residuen, homoscedasticiteit, lineariteit, onafhankelijkheid van de observaties en de afwezigheid van multicollineariteit. Daarnaast dienen de afhankelijke variabelen continu te zijn (Krimpen, 2025).

Voorafgaand aan de regressieanalyses is gecontroleerd of aan de assumpties werd voldaan. De normaliteit van de residuen is beoordeeld aan de hand van histogrammen en P-P

plots, waaruit bleek dat de residuen ongeveer normaal verdeeld waren ($M \approx 0$, $SD \approx 1$), zonder zware uitschieters. De assumpties van homoscedasticiteit en lineariteit zijn gecontroleerd met scatterplots. Hierbij was de spreiding van de residuen redelijk constant en waren er geen systematische patronen of afwijkingen zichtbaar. Er is daarom geen indicatie dat deze assumpties zijn geschonden.

De assumptie van onafhankelijkheid is mogelijk wel geschonden, omdat de data afkomstig is uit groepsgesprekken en deze daarom per definitie niet meer onafhankelijk is. Daarnaast komt de data uit meerdere meetmomenten en was er sprake van een niet-aselecte steekproef. Deze schending kan leiden tot onbetrouwbare standaardfouten en daarmee een overschatting van significantieniveaus. Dit dient mee te worden genomen bij de interpretatie van de resultaten.

De continuïteitsassumptie werd niet geschonden, aangezien er gebruik is gemaakt van (quasi-)continue schalen en dummyvariabelen. De multicollineariteit is eveneens gecontroleerd en was in de meeste modellen acceptabel, behalve op het model met de interactieterm van HI en groepsnorm. Dit model bedroeg hoge VIF-waarden van $VIF = 19$ en $VIF = 20$, wat kan leiden tot verhoogde standaardfouten.

Analyses

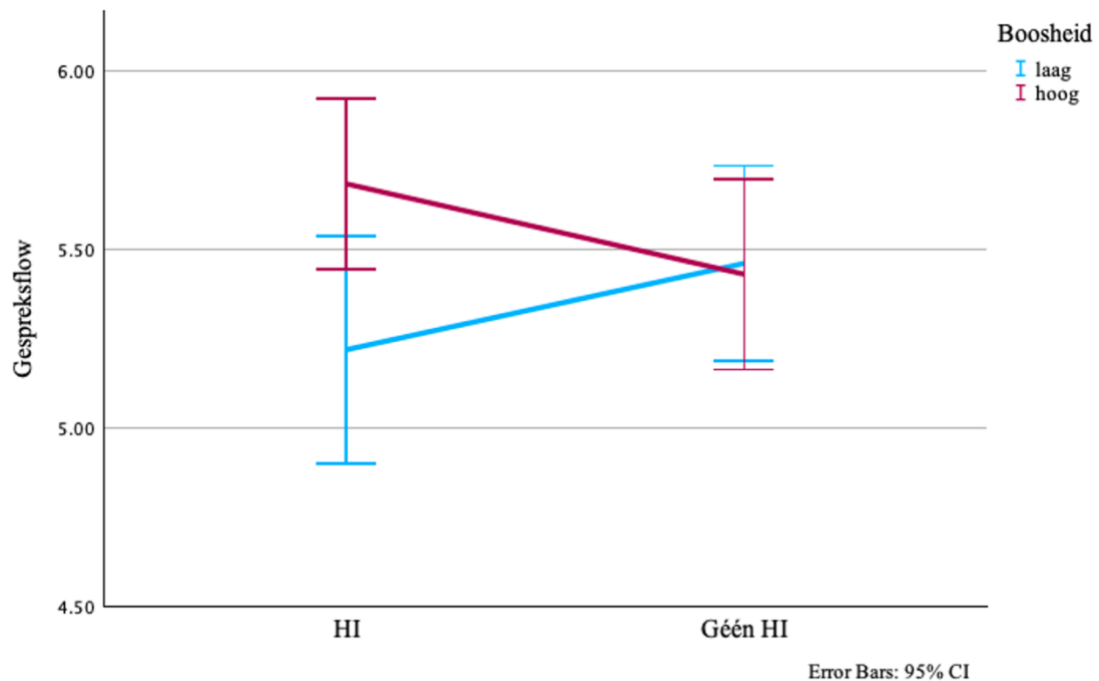
Als eerste is er een enkelvoudige regressieanalyse gedaan op het effect van HI op de gesprekservaring. Hierbij is eerst gespreksflow gebruikt als afhankelijke variabele. De resultaten toonden aan dat HI een niet-significante voorspeller is voor gespreksflow, met een regressiecoëfficiënt van $B = .033$ ($t(240) = .079$, $p = .937$); $F(2, 240) = 2.473$, $p = .086$. De portie verklaarde variantie van het model bedroeg 2% ($R^2 = 0.020$). Er kan dus niet geconcludeerd worden dat HI effect heeft op de gespreksflow, waarbij er maar 2% van het model wordt verklaard door HI. Wanneer de schaal gehoord voelen gebruikt wordt, is het resultaat wederom niet significant, met een regressiecoëfficiënt van $B = -.026$ ($t(240) = -.254$,

$p = .800$); $F(2, 240) = 1.403$, $p = .248$. De portie verklaarde variantie van het model bedroeg 1,2% ($R^2 = 0.012$). Er wordt dus maar 1,2% van het model verklaard door HI en er kan niet worden geconcludeerd dat HI effect heeft op de schaal gehoord voelen. Daarmee ook niet dat HI effect heeft op de gesprekservaring in het algemeen.

Daarna zijn de interactietermen getoetst, van zowel gespreksflow als gehoord voelen. HI had wederom geen significant effect, met $B = -.078$ ($t(239) = -.189$, $p = .850$) voor gespreksflow en $B = -.042$ ($t(239) = -.400$, $p = .689$) voor gehoord-voelen. Tegen de verwachting in, had boosheid over de stelling een positieve invloed op de gesprekservaring, maar alleen voor de gespreksflow, met $B = .873$ ($t(239) = 2.585$, $p = .010$). Boosheid had geen effect op gehoord voelen, met $B = .104$ ($t(239) = 1.217$, $p = .225$). Voor de interactieterm (HI x boosheid over de stelling) was er sprake van een negatief effect op de gespreksflow, met $B = -1.009$ ($t(239) = -2.333$, $p = .020$). Bij gehoord voelen was dit niet het geval, met $B = -.167$ ($t(239) = 1.523$, $p = 0.129$). Hieruit volgt dat alleen het hoofdeffecten van boosheid over de stelling en de interactieterm op de gespreksflow een significant effect hadden, met respectievelijk $p = .010$ en $p = .020$ ($\alpha = .05$). Het gehele model was voor beide schalen niet significant, met $F(3, 239) = 2.313$, $p = .077$; en $F(3, 239) = .818$, $p = .485$. De porties verklaarde variantie van de modellen bedroegen 2,8% ($R^2 = .028$) en 1% ($R^2 = .010$). Hoewel het gehele model geen significante voorspeller was voor gespreksflow, kan er wel gesproken worden van een interactie-effect, waarbij meer boosheid zorgt voor een betere gespreksstroom als er sprake is van HI, terwijl minder boosheid juist leidt tot een minder goede gespreksstroom wanneer er sprake is van HI. Dit is grafisch weergegeven in Figuur 1 en treedt met name op bij hoge niveaus van boosheid. Toch is de hoeveelheid verklaarde variantie laag, ($R^2 = .028$), waardoor het effect als zwak moet worden geïnterpreteerd. Wat betreft gehoord voelen, is er geen sprake van een interactie-effect waarbij boosheid de relatie modereerd tussen herhaalde interactie en gesprekservaring.

Figuur 1.

Grafische weergave van interactie-effect HI en boosheid over de stelling op de gespreksflow

Om (deels) te toetsen of er sprake was meer attitudeverandering richting de groepsnorm, wanneer er sprake was van HI, is er een multiële regressieanalyse uitgevoerd met een interactieterm (HI x groepsnorm), met attitude vóór het gesprek als covariaat. Dit regressiemodel was significant, met $F(4, 238) = 19.269, p < .001$. De portie verklaarde variantie van het model bedroeg 24,5% ($R^2 = .245$). Wanneer er gekeken werd naar de hoofdeffecten, was er maar één significant resultaat: de groepsnorm had een positief effect op de attitude ná het gesprek, met $B = .470 (t(238) = 2.684, p = .008)$. HI en de interactieterm hadden geen effect op de attitude ná het gesprek, met waardes van respectievelijk $B = -.197 (t(238) = -.337, p = .737)$ en $B = .043 (t(238) = .194, p = .846)$.

Als laatst is de multiële regressie met de variabelen boosheid over de stelling, groepsnorm en de interactieterm (boosheid over de stelling x groepsnorm) uitgevoerd, met attitude vóór het gesprek als covariaat. Deze regressie was ook significant, met $F(4, 238) =$

19.215, $p < .001$. De portie verklaarde variantie van het model bedroeg 24,4% ($R^2 = 0.244$). Wanneer er gekeken werd naar de hoofdeffecten, was weer enkel het hoofdeffect van groepsnorm op de attitude ná het gesprek significant, met $B = .480$ ($t(238) = 3.445$, $p < .001$). De boosheid over de stelling en de interactieterm hadden geen voorspellende waarde op de attitude ná het gesprek, met respectievelijk $B = .068$ ($t(238) = .226$, $p = .821$) en $B = -.040$ ($t(238) = -.342$, $p = .733$). Uit beide modellen blijkt dat, ondanks de significantie van het hele model, alleen de groepsnorm een belangrijke voorspeller is voor de attitude ná het gesprek. De herhaalde interactie en boosheid over de stelling hadden echter geen invloed op de mate van attitudeverandering, wat suggereert dat de groepsnorm ook van invloed is op de attitude ná het gesprek wanneer men er van uitgaat elkaar nog een keer te spreken of boos is over het gespreksonderwerp.

Discussie

In dit onderzoek is het effect van herhaalde interactie onderzocht op twee constructen: gesprekservaring en attitudeverandering (richting de groepsnorm). De regressieanalyses leverden weinig ondersteuning voor de hypothesen. In tegenstelling tot de verwachting van hypothese 1, kon er niet geconcludeerd worden dat mensen die dezelfde groep vaker spraken, een betere gesprekservaring hadden, omdat HI een niet-significante voorspeller bleek te zijn voor gespreksflow en gehoord voelen. Ook ervoeren mensen die elkaar vaker spraken niet meer attitudeverandering richting de groepsnorm, dan mensen die elkaar niet vaker spraken. In tegenstelling tot de verwachting van hypothese 2, trad dit effect ook niet op bij boosheid: mensen die bozer waren over de stelling ervoeren niet minder attitudeverandering richting de groepsnorm. Belangrijk is wel dat hypothese 2 niet volledig getoetst kon worden door de gekozen analysemethode. Tevens is voor hypothese 2 wel een significant effect gevonden, tegen de verwachte richting in. Zo bleek dat deelnemers die meer boosheid ervoeren, een betere gespreksflow hadden, in plaats van de verwachte slechtere gespreksflow. Daarnaast is

er een significant interactie-effect gevonden, waarbij deelnemers die meer boosheid ervoeren, een soepeler gesprek hadden (meer gespreksflow) wanneer zij elkaar vaker spraken, terwijl deelnemers die minder boosheid ervoeren, een minder soepel gesprek hadden wanneer zij elkaar vaker spraken. Ook het hoofdeffect van de groepsnorm op de attitude was significant (geen vooraf opgestelde hypothese), wat suggereert dat de groepsnorm een verschuiving in attitude voorspelt, los van herhaalde interactie of ervaren boosheid.

Theoretische en Praktische Implicaties

Een bevinding die niet binnen de vooraf opgestelde hypothesen viel, maar wel van belang is, betreft de rol van de groepsnorm bij attitudeverandering. De resultaten tonen aan dat het effect van de groepsnorm aanwezig blijft, ook wanneer andere factoren, zoals boosheid over de stelling en HI, geen invloed hebben. De mening van deelnemers aan een online anoniem groeps gesprek lijkt daarmee beïnvloed te worden door de groepsnorm. Deze bevinding is relevant, omdat zij bevestiging biedt voor het SIDE-model (Postmes et al., 1998), in lijn met eerder onderzoek (Spears & Postmes, 2015). Dit model beschrijft hoe anonimiteit in online groeps gesprekken kan leiden tot het wegvallen van de persoonlijke identiteit en het naar voren treden van de groepsidentiteit (depersonalisatie), waardoor groepsnormen gedrag of attitude kunnen sturen (Postmes et al., 1998). Daarmee geeft deze bevinding nuance op de oudere visies op online communicatie, waarbij de verwachting was dat dit zou leiden tot antisociaal gedrag (Sproull & Kiesler, 1986).

Een andere implicatie is dat boosheid een nieuw licht werpt op de gesprekservaring. Uit de resultaten bleek dat boosheid over de stelling een significant positief hoofdeffect had op gespreksflow, maar een negatieve significante interactie toonde met HI. Dit wijkt af van de hypothese in die stelde dat HI de gesprekservaring zou verbeteren, tenzij er sprake zou zijn van hoge mate van boosheid. In plaats daarvan blijkt boosheid blijkt samen te hangen met een betere gespreksflow, met name wanneer deelnemers herhaalde interacties hadden met

dezelfde gesprekspartners. Deelnemers die niet boos waren, ervoeren daarentegen juist een minder goede gespreksflow bij herhaalde interactie met dezelfde groep. Deze bevinding biedt daarmee geen eenduidige ondersteuning voor de visie dat boosheid in verband staat met risicovoller en vijandiger gedrag (Wollebaek et al., 2019) en daarmee een minder goede gespreksflow. De bevindingen van De Vos (2015) sluiten wel goed aan bij de gevonden resultaten. Zo kan boosheid verschillende kanten op werken. Wanneer er sprake is van vluchtige discussies, vergroot dit de kans op escalatie en polarisatie. Echter, wanneer er sprake is van langere periodes van interactie, kan boosheid regulerend werken. Boosheid is hierbij een signaal dat betrokkenheid communiceert (De Vos, 2015). Dit perspectief biedt een mogelijke verklaring voor het positieve hoofdeffect van boosheid, maar ook voor het gevonden interactie-effect. Wanneer deelnemers elkaar vaker spraken, ging boosheid gepaard met een betere gespreksflow, wat erop kan wijzen dat herhaalde interactie ruimte biedt voor regulerend inzetten van boosheid.

Een praktische implicatie van dit onderzoek is dat de rol van boosheid over een controversieel onderwerp, in tegenstelling tot gedacht, onder bepaalde omstandigheden belangrijk kan zijn voor de gespreksflow. Hierbij hoeven mensen niet boos op elkaar te zijn, maar kan het ook gaan om het samen boos zijn, over bepaalde systemen, onderwerpen en stromingen. Hierbij kan boosheid fungeren als een vorm van gezamenlijke betrokkenheid wat kan bijdragen aan een betere gespreksflow, met name wanneer sprake is van een langere periode van contact (De Vos, 2015). Voor online platforms kan dit impliceren dat het niet altijd wenselijk is om zonder onderscheid boze berichten weg te filteren. Vooral in contexten waarin deelnemers vaker interacteren met elkaar, kan het waardevol zijn onderscheid te maken tussen boze berichten tegen elkaar, en boze berichten richting een gespreksonderwerp.

Een andere praktische implicatie die voortbouwt op dit onderzoek is dat de bevindingen van de rol van groepsnorm bij attitudeverandering, gebruikt kunnen worden om

gedrag (binnen online media) te veranderen. In plaats van gebruik te maken van strategieën om individuen te beïnvloeden om bepaald gedrag te bevorderen, is het van belang de groepsnorm te veranderen, wat vervolgens zal leiden tot verandering van attitudes richting deze norm. Door groepsnormen expliciet te maken door deze bijvoorbeeld in een bericht te sturen, zorgt dit voor het volgen van de groepsnorm, wat vervolgens individueel gedrag beïnvloedt (Postmes et al., 1998).

Limitaties en Toekomstig Onderzoek

Een limitatie van ons onderzoek is dat er een mogelijke schending is geweest van de assumptie van onafhankelijkheid. Er is gebruik gemaakt van interacties tussen de deelnemers, wat betekent dat de deelnemers binnen een groepsgesprek niet meer onafhankelijk zijn. Daarnaast zijn twee meetmomenten met dezelfde deelnemers samengevoegd tot één dataset, waardoor observaties binnen personen eveneens niet volledig onafhankelijk zijn. Hierdoor bestaat de kans dat de standaardfouten zijn onderschat en daarmee de significantie van de gevonden resultaten zijn overschat. Hoewel dit een methodologische beperking is, is er bewust gekozen voor deze analysemethode, omdat het doel was om patronen in daadwerkelijke interacties en attitudeverandering, gesprekservaring en boosheid te vinden. De bevindingen horen daarom niet te worden geïnterpreteerd als exacte schattingen van de effectgrootte, maar meer in termen van richting en samenhang. Toch heeft het samenvoegen van de twee tijdsmomenten tot een grotere steekproef geleid, wat zorgt voor meer power. Dit kan in tegenstelling juist leiden tot een grotere kans op het vinden van een daadwerkelijk effect. Daarnaast is het, ondanks de schending van de assumptie, erg waardevol geweest om een onderzoek te doen waarbij deelnemers daadwerkelijke interacties met elkaar hadden, in tegenstelling tot vele andere onderzoeken. Hieruit voort, komt ook meteen een afweging voor volgende onderzoeken: worden daadwerkelijke interacties gebruikt, wat zal leiden tot een hogere ecologische validiteit, of wordt er gebruik gemaakt van interacties met bijvoorbeeld

kunstmatige intelligentie, zodat de onafhankelijkheid gewaarborgd blijft? Zo zou er getoetst kunnen worden of het in dit onderzoek gevonden interactie-effect tussen boosheid, HI en gespreksflow afhankelijk is van de gebruikte methode, door echte groepsinteracties te vergelijken met interacties met kunstmatige gesprekspartners.

Een andere limitatie van ons onderzoek is de uitval van participanten. In het tweede tijdsmoment zijn er 34 participanten uitgevallen. Een deel hiervan heeft wel deelgenomen, maar de data hiervan is verloren bij een fout met het opslaan of is per ongeluk verwijderd. Een ander deel is uitgevallen in verband met het vergeten van het tijdsmoment. Dit is een limitatie, omdat het tot een lagere hoeveelheid deelnemers heeft geleid en daarmee een lagere power. Omdat de data van de tijdsloten is samengevoegd tot één lijst, is dit een minder groot probleem dan wanneer er gebruik gemaakt zou worden van beide tijdsloten per deelnemer. Ook is er geen sprake van geweest van systematische uitval, maar van willekeurige uitval, waarbij de data of willekeurig niet is opgeslagen dan wel de deelnemers zelf vergeten zijn mee te doen.

Een laatste limitatie is dat hypothese 4 niet volledig is getoetst door middel van de gebruikte statistische analyses. De gekozen analyse test namelijk geen interactie-effect tussen HI en boosheid over de stelling, omdat dit zou betekenen dat een drie-wegsinteractie getoetst zou moeten worden, waar de groepsnorm aan is toegevoegd. Zoals al eerder benoemd bij de resultaten, is dit te complex om uit te voeren binnen het kader van een bachelorthese, vereist dit meer power en is het hiermee lastiger om te voldoen aan de assumpties. Een directe tekortkoming hiervan is dat er niet getoetst kan worden of boosheid het effect van HI op attitudeverschuiving richting de groepsnorm modereert. Een goede aanwijzing voor volgend onderzoek zou zijn om wél deze drie-wegsinteractie uit te voeren of om een andere manier van toetsen te gebruiken, zodat de modererende werking van boosheid bij attitudeverschuiving richting de groepsnorm in online groeps gesprekken getoetst kan worden.

Ondanks deze tekortkoming is een groot en belangrijk deel van de hypothese wel getoetst en konden er nog steeds relevante resultaten gevonden worden.

Conclusie

In een tijd waarin een groot deel van het sociale contact online gedaan wordt en er dusdanig veel controversiële onderwerpen bestaan waar de meningen over zijn verdeeld, is het belangrijk om een licht te werpen op wat voor processen plaatsvinden binnen deze online gesprekken. Het huidige onderzoek had als doel te onderzoeken hoe herhaalde online groeps gesprekken de gesprekservaring en attitudeverandering beïnvloeden en in hoeverre stabiliteit van gesprekspartners en boosheid hierin een rol spelen. De resultaten lieten zien dat groepsnorm een belangrijke voorspeller lijkt te zijn van attitudeverandering in online groeps gesprekken over controversiële onderwerpen. Deze bevinding benadrukt de werking van het Social Identity Model of Deindividuation Effects (SIDE; Postmes et al., 1998), wat aantoont dat, wanneer persoonlijke identiteit wegvalt in een anonieme online setting, de groepsidentiteit en de daarmee samenhangende groepsnormen, de individuele attitudeverschuiving sturen. Het hebben van constante of wisselende gesprekspartners had in de meeste gevallen geen invloed op zowel de gesprekservaring als attitudeverandering, wat tegenover de eerdere bevindingen staat die stelden dat het vooruitzicht op de toekomstige interactie conflicten zou verminderen (Walther, 1994). Tegelijkertijd bleek boosheid samen te hangen met een verbeterde gespreksflow, met name wanneer er sprake was van constante gesprekspartners. Dit suggereert dat boosheid over een onderwerp niet per definitie verstorend hoeft te zijn, maar in bepaalde contexten kan bijdragen aan een meer samenhangende en betrokken discussie (De Vos, 2015). Samen onderstrepen deze bevindingen dat online groeps gesprekken twee onderscheiden processen kennen: enerzijds sturen groepsnormen de richting van attitudeverandering, anderzijds beïnvloedt boosheid over het onderwerp de vloeïendheid, consensus en harmonie van het gesprek. Door deze processen naast elkaar te

plaatsen, draagt dit onderzoek bij aan een genuanceerder begrip van hoe online groepsinteracties functioneren in contexten waar meningen botsen.

Referenties

- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness : some universals in language usage* (Reiss., with corr., new introd. and new bibliography). *Cambridge University Press*.
- Vos, B. d., & Gordijn, E. H. (2015). *Communicating anger and contempt in intergroup conflict : exploring their relational functions* [Dissertation, Rijksuniversiteit Groningen]. <http://hdl.handle.net/11370/090de300-43bb-4720-b2f4-b192cd1db3f4>
- Hiltz, S. R., & Turoff, M. (1978). *The network nation: Human communication via computer*. *Addison-Wesley*.
- Kiesler, S., Siegel, J., & McGuire, T. W. (1984). Social psychological aspects of computer-mediated communication. *American Psychologist*, *39*(10), 1123–1134.
<https://doi.org/10.1037/0003-066X.39.10.1123>
- Koudenburg, N., & Kashima, Y. (2022). A polarized discourse: Effects of opinion differentiation and structural differentiation on communication. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *48*(7), 1068–1086. <https://doi.org/10.1177/01461672211030816>
- Krimpen, E. V. (2025). *Model building in regression* [Powerpoint-slides] Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen. Geraadpleegd op 26 november 2025, van <https://brightspace.rug.nl/content/enforced/358916-PSBA2-12.2024-2025.1/College%203%20-%20Model%20building%20in%20regression.pdf?ou=358916>
- Postmes, T., Spears, R., & Lea, M. (1998). Breaching or Building Social Boundaries?: SIDE-Effects of Computer-Mediated Communication. *Communication Research*, *25*(6), 689–715. <https://doi.org/10.1177/009365098025006006>
- Roos, C. A., Postmes, T., & Koudenburg, N. (2020). The microdynamics of social regulation: Comparing the navigation of disagreements in text-based online and face-to-face

- discussions. *Group Processes & Intergroup Relations*, 23(6), 902–917.
<https://doi.org/10.1177/1368430220935989>
- Roos, C. A., Postmes, T., & Koudenburg, N. (2023). Feeling Heard: Operationalizing a key concept for social relations. *PLOS ONE*, 18(11), e0292865.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0292865>
- Spears, R., & Postmes, T. (2015). Group identity, social influence and collective action online: Extensions and applications of the SIDE model. In S. S. Sundar (Ed.), *The handbook of the psychology of communication technology* (pp. 23–46). Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781118426456.ch2>
- Sproull, L., & Kiesler, S. (1986). Reducing social context cues: Electronic mail in organizational communication. *Management Science*, 32(11), 1492–1512.
<https://doi.org/10.1287/mnsc.32.11.1492>
- Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *CyberPsychology & Behavior*, 7(3), 321–326.
<https://doi.org/10.1089/1094931041291295>
- Sussman, S. W., & Sproull, L. (1999). Straight talk: Delivering bad news through electronic communication. *Information Systems Research*, 10(2), 150–166.
<https://doi.org/10.1287/isre.10.2.150>
- Umbra, R., & Fasbender, U. (2025). How to capture the rage? Development and validation of a state–trait anger scale. *Journal of Personality Assessment*, 107(2), 188–204.
<https://doi.org/10.1080/00223891.2024.2390990>
- Walther, J. B. (1992). Interpersonal effects in computer-mediated interaction: A relational perspective. *Communication Research*, 19(1), 52–90.
<https://doi.org/10.1177/009365092019001003>

- Walther, J. B. (1994). Anticipated ongoing interaction versus channel effects on relational communication in computer-mediated interaction. *Human Communication Research*, 20(4), 473–501. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1994.tb00332.x>
- Walther, J. B. (1996). Computer-mediated communication: Impersonal, interpersonal, and hyperpersonal interaction. *Communication Research*, 23(1), 3–43. <https://doi.org/10.1177/009365096023001001>
- Walther, J. B., & Burgoon, J. K. (1992). Relational communication in computer-mediated interaction. *Human Communication Research*, 19(1), 50–88. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1992.tb00295.x>
- Williams, F. (1977). *The new communications*. Wadsworth.
- Wojcieszak, M. E., & Mutz, D. C. (2009). Online groups and political discourse: Do online discussion spaces facilitate exposure to political disagreement? *Journal of Communication*, 59(1), 40–56. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2008.01403.x>
- Wollebaek, D., Karlsen, R., Steen-Johnsen, K., & Enjolras, B. (2019). Anger, fear, and echo chambers: The emotional basis for online behavior. *Social Media + Society*, 5(2). <https://doi.org/10.1177/2056305119829859>
- Wu, Y., Wang, J., & Li, J. (2017). Self-awareness and online disinhibition: The role of self-focused attention. *Computers in Human Behavior*, 73, 437–443. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.03.062>

Bijlage

Samenvatting AI-Gebruik

- Gebruikte AI-systeem/-systemen: NotebookLM <https://notebooklm.google.com/>
- Gebruikte definitieve prompts: “De volgende bron gaat over het SIDE-model. Vat de theorie makkelijk en kort samen.”; “De volgende twee bronnen gaan beide over online communicatie, waar komen ze overeen en waar verschillen ze?”
- Toepassing: De prompt over het SIDE-model heeft me geholpen door materiaal te genereren waardoor ik het model en de theorie erachter beter begreep. De prompt over de twee bronnen heeft me geholpen om goed in te zien hoe ze in elkaar zitten en of en waar ze dan verschillen. Nadat de output voor beide prompts was gegenereerd, is deze gebruikt om efficiënt en snel door de bronnen te kunnen fungeren en de stof in deze bronnen beter te begrijpen.
- Aanpassingen: Voor beide prompts is de gegenereerde inhoud alleen gebruikt voor zelfstudie. Wanneer ik de inhoud begreep ging ik verder met het schrijven van de tekst en heb ik mijn opgedane kennis gebruikt om de tekst uit de bronnen in mijn eigen woorden te kunnen parafraseren. De inhoud, structuur en argumentatie zijn dus uiteindelijk volledig door mijzelf bepaald en samengesteld.